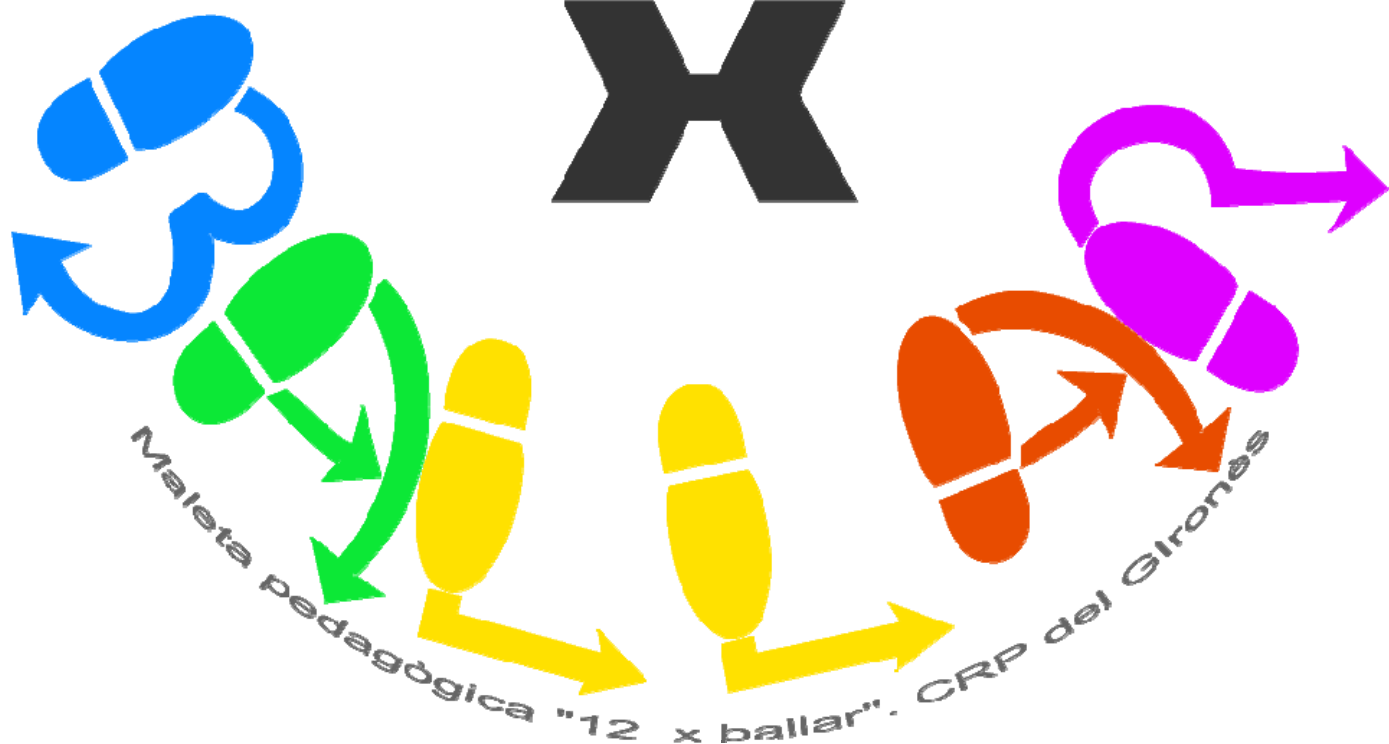

12

X

**Maleta pedagògica
per treballar la dansa tradicional a l'escola**

Gironès

Informació complementària de les 12 danses: història, coreografia, procedència, curiositats...

El tió fresco	3
El ball de cascavells	9
L'indiot	13
El virolet	17
El ball de mocadors	21
Ball de faixes	24
Ball de Pastorets.....	26
La cercavila	30
L'hereu Riera	33
Aliquè	39
Els Nans Vells	40
Ball de cintes de les Preses	45

INVENTARI

Objecte	Quantitat	On és?	Dances
Mocadors de 4 colors	40 (10 de cada color)	Bossa transparent amb cremallera	Indiot; El tió fresco; El ball de mocadors
Cintes de colors	25	Bossa transparent amb cremallera	Ball de cintes de les Preses
Castanyoles	15 parells	Lateral bossa gran	Els Nans Vells
Faixes	25	Motxilleta blava (1)	Ball de faixes
Esquellerincs pel turmell	15 parells	Motxilleta blava (2)	El ball de cascavells; La cercavila; El virolet; Aliquè; Ball de faixes; Ball de Pastorets
Esquellerincs cinta llarga	2	Motxilleta blava (2)	El ball de cascavells; La cercavila; El virolet; Aliquè; Ball de faixes; Ball de Pastorets
Esquellerincs (solts)	9	Motxilleta blava (2)	El ball de cascavells; La cercavila; El virolet; Aliquè; Ball de faixes; Ball de Pastorets
Allargadors pels turmells	15	Motxilleta blava (2)	El ball de cascavells; La cercavila; El virolet; Aliquè; Ball de faixes; Ball de Pastorets
Bastons	25 parells	Bossa vermella (a part)	El virolet; Aliquè
Bastons petits	27 parells	Bossa gran	El virolet; Aliquè
Bastons avellaner	25	Bossa llarga (a part)	Ball de Pastorets
Llistons	25 parells	Bossa gran	L'hereu Riera

21. EL TIO FRESCO

Arreu de Catalunya

És una dansa que hem trobat amb moltes variants. La constant sempre era que hi havia un ballador o dos que portaven un objecte inflamable (un paper, un ninot de paper, una perruca amb una cua ben llarga d'estopa...) que penjava al darrera i els altres, amb una teia o bé una candela, els l'havien d'encendre, bé en ball rodó —que és la versió que treballarem—, bé en filera, en què cada ballador havia de mirar d'encendre el penjoll del del davant; o bé en una llarga filera, agafats tots per la faixa i essent el cap qui mirava d'encendre el penjoll que portava la cua. Fins i tot els diablots de les Gitanes del Vallès diuen que en alguns pobles portaven un ninot penjat a l'esquena i al final se'ls cremaven els uns als altres.

Anomenaven la dansa de maneres diferents: El tio fresco, El tio-tio, El pallarí pica foc, Jo te l'encendré, El tió fresco (si pronunciem tònica la o de «tió», podem entendre que és un tronc destinat a la llar).

Es ballava per carnaval i en trobades familiars com ara la matança del porc.

Veiem algunes dificultats a introduir el foc com a element quotidià de dansa a l'escola. Per tant, i fora de lleugeres excepcions, creiem oportú eliminar-lo i substituir la cremada del ninot de paper per l'agafada d'un mocador.

Estructura musical: A A' B B'

Estructura musical: A A' B B'

A

Jo te l'en-cen - dré el ti - ó, ti - ó Fres - co,

A'

jo te l'en-cen - dré el ti - ó, de pa - per.

B

Tu no l'en-cen - dràs el ti - ó, ti - ó Fres - co,

B'

tu no l'en-cen - dràs el ti - ó, del de - tràs.

1

Jo te l'encendré,
el tió, tió fresco;
jo te l'encendré,
el tió de paper.
Tu no l'encendràs,
el tió, tió fresco;
tu no l'encendràs,
el tió del detràs.

2

Jo te l'encremaré,
el tio, tio fresco;
jo te l'encremaré,
el tio de paper.

No me l'encremaràs,
el tio, tio fresco;
no me l'encremaràs,
el tio del detràs.

Beurem vi del bo
de la bóta, bóta, bóta;
beurem vi del bo
de la bóta del racó.
Beurem vi dolent
de la bóta, bóta, bóta;
beurem vi dolent
de la bóta del torrent.

❧ VERSIÓ 1

Punts de dansa

- Galop.
- Salt amb els peus junts.

Posició inicial

Rotlle. Mans agafades i avall.

Un ballador al mig del rotlle amb les mans a la cintura. Porta un mocador penjat al darrera de la cintura.

Moviment

- En la primera i la segona frases musicals (A i A'), fent galop, ens desplacem en sentit contra horari. Acabem amb els peus junts.

El ballador del mig salta al seu aire sense perdre el centre del rotlle.

- En la tercera i la quarta (B i B'), tots ens deixem anar de mans i saltem amb els peus junts, fent a cada compàs un salt (un endavant i un endarrera) i intentant de prendre el mocador del del mig.

El ballaire del mig es desplaça per tot l'espai corrent, saltant, sortint del rotlle i entrant-hi i intentant que no li prenguin el mocador.

En el moment que un ballador del rotlle hagi aconseguit el mocador sense aturar la marxa del ball, se'l posa i ocupa el lloc del del mig.

* És important que el rotlle sigui nombrós perquè el ballador del mig tingui espai per a poder fer el seu joc.

* Cal aclarir com cenyim el mocador a la cintura perquè sigui àgil al moment de posar-lo i treure'l.

* Cal també tenir en compte la dificultat que té no solament saltar i agafar el mocador, sinó també el fet de saltar endavant i endarrera.

❧ VERSIÓ 2

Punts de dansa

- Galop.
- Salt amb els peus junts.

Posició inicial

Rotlle. Mans agafades i avall.

Dos balladors, encarats, al mig del rotlle amb les mans a les espatlles de l'altre i els braços estirats. Cada un porta un mocador penjat darrera de la cintura.

Moviment

– En la primera i la segona frases musicals (A i A'), fent galop, ens desplacem en sentit contra horari. Acabem amb els peus junts.

Els dos balladors del mig salten amb els peus junts, fent a cada compàs un salt (un salt a la dreta, un salt a l'esquerra). L'últim salt ha de ser més gran perquè quedi l'un al lloc de l'altre. En la caiguda de cada salt cal bellugar el cul.

– En la tercera i la quarta (B i B'), tots ens deixem anar de mans i saltem amb els peus junts, fent a cada compàs un salt (un endavant, un endarrera) i intentant en cada salt prendre els mocadors dels del mig.

Els dos balladors del mig repeteixen els salts inicials, però intentant que no els prenguin el mocador.

– En el moment que un ballador del rotlle hagi aconseguit un mocador sense aturar la marxa del ball, se'l posa i ocupa el lloc del del mig.

* La quantitat de balladors hi és limitada ja que, en el moment de prendre els mocadors, la distància ha d'ésser proporcionada.

☞ ASPECTE DESTACAT DE COS I MOVIMENT

– Coordinació del salt amb l'acció d'agafar el mocador.

☞ PROPOSTES DE TREBALL

– Juguem a posar i treure el mocador de maneres diferents: a nosaltres mateixos o bé a un altre company; pot estar agafat als pantalons o a les faldilles, al cap...; amb una agulla d'estendre, amb un nus...

– Treballem el salt i les diferents accions.

– Saltem amb pulsació lenta i ràpida.

– Saltem a lloc amb direccions i desplaçaments diferents.

– Anem saltant i picant de mans, ens passem un objecte petit d'una mà a l'altra, agafem i deixem un objecte petit de les mans a terra, posem les mans al cap i a la cintura alternativament.

– Podem confeccionar un barret amb cua i substituir-lo pel mocador a l'hora de ballar la dansa.

– Quan els balladors de la rotllana volen prendre el mocador i salten endins i enfora, podem variar i enriquir el salt.

En lloc de fer un salt en cada compàs, saltarem a ritme, o bé a peu coix, etc.

☞ ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

– Foc.

4 EL TIÓ FRESCO

P

Arreu
de Catalunya

Lletra

Jo te l'encendré
el tió, tió fresco.
Jo te l'encendré
el tió de paper.

No me l'encendràs
el tió, tió fresco.
No me l'encendràs
el tió de detràs.

Coreografia

Hi ha força variants de lletra i fins i tot de música en aquesta cançó.

Es balla per Carnestoltes i antigament es tractava d'encendre un paper o un ninot de paper que duïen els infants col·locat a l'esquena; estaven arreglats i havien d'encendre el ninot de paper de qui tenien al davant, però això s'ha substituït per un mocador que els infants s'han d'agafar entre si o bé per un ninot fet de paper però que no s'encén.

S'agafa tothom de les mans fent una rotllana, un dels infants es queda al mig, aquest infant és el que porta el mocador o el ninot de paper enganxat a l'esquena.

A la primera part de la dansa, des de l'inici fins a «paper» es va cap a la dreta fent passeig saltat. L'infant que és al mig balla al seu aire. La segona part des de «No me l'encendràs» fins al final es va fent un salt endavant i un endarrere amb els peus junts, al mateix temps que s'intenta prendre el mocador o el ninot de paper a l'infant que és al mig i que va corrent per tot l'espai, la diferència és que ell corre i els altres només fan salts.

Quan un infant li pren el mocador o el ninot de paper, immediatament se'l col·loca a l'esquena, s'acaba l'estrofa, si és que ens hem quedat a mitges, i es recomença la cançó i la dansa. Pareu compte que és «Tió» i no pas «Tio» i és que la lletra fa referència als tions, boscallis de llenya.

Partitura

26. EL BALL DE CASCABELLS

Cardona (Bages)

Estructura musical: A A B B C D E F

The musical score is written in 2/4 time and consists of eight staves. The sections are labeled as follows:

- Section A:** The first staff, marked with a box 'A' at the beginning. It contains a continuous melody of eighth and sixteenth notes.
- Section B:** The third staff, marked with a box 'B' at the beginning. It features a repeat sign and a 7/8 time signature change.
- Section C:** The fourth staff, marked with a box 'C' at the beginning. It includes a repeat sign.
- Section D:** The fifth staff, marked with a box 'D' at the beginning. It continues the melodic line.
- Section E:** The sixth staff, marked with a box 'E' at the beginning. It continues the melodic line.
- Section F:** The seventh staff, marked with a box 'F' at the beginning. It includes a triplet of eighth notes.
- Section G:** The eighth staff, which is the final line of the score. It includes three triplet markings over eighth notes.

El ball de cascavells era una dansa molt estesa per tot Catalunya, ballada amb melodies i coreografies diferents i emprada amb unes aplicacions variades: com a iniciadora de la festa major, com a cercavila, per a anar a fer esquellots a un vidu noucasat, com a acomiadament d'un foraster i com a part de les caramelles.

Antigament era ballat per homes sols amb uns camals ben plens de cascavells que calia repicar ben fort perquè deien que llur so espantava els mals esperits; per aquest motiu els «caramellaires» volten de casa en casa per treure'n el mal i portar-hi els bons desigs i els bons auguris. Més tard s'hi afegiren les dones, que en molts casos es penjaren els cascavells a les faldilles i provocaren canvis en els salts difícils que executaven els homes.

El ball que presentem era ballat per la pagesia de Cardona, que fa uns quants anys l'ha tornat a recuperar. Per repartir d'alguna manera les ballades entre la nombrosa població, un any toca a una banda del riu i l'any següent a l'altra. Hom aprofita aquesta cadència biennal per a canviar el ball atès que se'n conserven dos. Nosal·tres els anomenem «Cascavells 1» i «Cascavells 2».

∞ PUNTS DE DANSA

- Caminar picant.
- Salt.
- Galop.

∞ POSICIÓ INICIAL

Rotlle de parelles múltiples de quatre. Un ballador darrera l'altre en sentit contra horari. Els nois van davant de la seva balladora.

Mans a la cintura.

∞ MOVIMENT

– En la primera frase musical (A), ens desplacem tot picant en caminar en sentit contra horari. Comencem amb el peu dret i en el primer compàs.

– En la repetició de la primera frase (A), en el primer compàs fem mitja volta sobre el peu esquerre i cap a l'interior del rotlle per continuar el desplaçament, però ara en sentit horari. En l'últim punt, les noies fan mitja volta sobre el peu esquerre i cap a l'interior del rotlle per restar encarades i agafades de les mans, a l'alçada de les espatlles, amb els nois. Tots tenim els peus junts.

– En la tercera frase (B), fem el salt sense moure'ns de lloc. En el salt caiem amb les cames lleugerament separades, començant amb el peu dret al davant i l'esquerre al darrera. El pes del cos es manté sempre a la cama del davant.

– En la repetició de la tercera frase (B), repetim l'evolució anterior. En l'últim salt, i deixant-se anar de les mans, els nois fan mitja volta cap a l'interior del rotlle i queden tots en la posició inicial.

– En la cinquena frase (C), ens desplacem tot fent galop, els uns darrera els altres, en sentit contra horari.

– En la sisena frase (D), sense parar de fer galop, ens donem tots les mans i canviem el sentit de desplaçament del rotlle; és a dir, ho fem en sentit horari.

– En la setena frase (E), sense deixar de fer galop, ens donem les mans dretes en grups de quatre (molinete) i voltem en sentit horari. Tot seguit ens donem les mans esquerres i voltem en sentit contra horari.

– En la vuitena frase (F), sense deixar de fer galop, ens agafem per la font dels braços drets per parelles i voltem en sentit horari. Tot seguit ens agafem per la font dels braços esquerres i voltem en sentit contra horari. En l'últim temps, ens col·loquem tots en l'ordre inicial i, agafant-nos de les mans, fem una salutació al centre del rotlle.

* En edats petites és difícil mantenir el rotlle si és gaire nombrós i, per tant, és convenient fer-los reduïts.

* És bo posar mocadors o algun altre distintiu per tal de marcar les parelles i els grups de quatre.

☞ ASPECTES DESTACATS DE COS I MOVIMENT

- Canvis de pes.
- Alternances de figures.
- Agilitat en els diferents canvis.

☞ PROPOSTES DE TREBALL

- Dividim la dansa en cinc blocs de moviment:
 - Caminar picant en un sentit i en un altre.
 - Salt per parelles.
 - Galop en un sentit i en un altre.
 - Molinete de quatre.
 - Molinete de dos.

Dividim tots els nois i noies en cinc grups; si pot ser, que cada un sigui múltiple de quatre.

Els colloquem en semicercle. Un grup ha de restar separat de l'altre.

El mestre es posa al mig, a punt de dirigir el conjunt. Recita el ritme de la melodia de la dansa.

Cada grup fa els moviments que corresponguin al seu bloc sense fer el desplaçament.

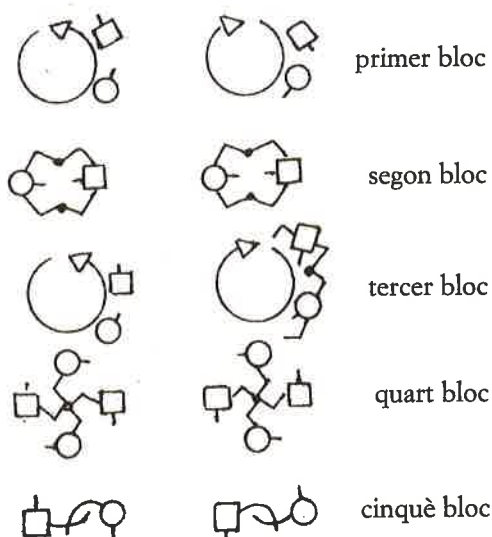
Cada grup passa per tots els cinc blocs. D'aquesta manera haurem treballat l'inici i la fi, els punts, el temps... Alhora haurem visualitzat els moments en què no ens toqui ballar.

– Audició de la melodia: tenint en compte el ritme específic de cada punt, les pauses, els canvis de sentit..., podem anar bellugant diferents parts del cos i així anar treballant els diversos blocs melòdics.

– Jugar a posar i treure el pes del cos d'una cama a l'altra, bé caminant o bé saltant, a lloc o amb desplaçament, i buscar-hi el màxim de possibilitats.

– Buscar les diferents possibilitats de salts de tisores.

– Grafia la dansa.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

- Confecció d'instruments sonadors a partir dels cascavells.
- Cardona. El castell. La sal.
- Pasqua. Caramelles.

REFERÈNCIES: ASD, DCVB, DGLC, GEC, ID.

27. L'INDIOT

Contrades pirinenques

Es ballava usualment durant tot l'any. Per carnaval, però, revestia un caràcter especial: es feia en el «Ball de Poltres», en què els nois passaven a ser considerats fadrins.

En alguns llocs l'anomenaven «Esquerrana indiot».

Hi ha algun folklorista que el relaciona amb balls propis dels salons senyorials.

N'hem trobat tres versions diferents que expliquem tant per la diferència en el rotlle i la renglera com per la varietat de moviments en els ponts, que enriqueixen les possibilitats en ballar-lo. Tots els autors diuen que les figures dels ponts es feien segons el caprici del grup que el ballava.

Estructura musical: A A B B'

∞ VERSIÓ 1

Punts de dansa

- Punteig.
- Galop.

Posició inicial

Rotlle de parelles unides per un mocador, l'una darrera l'altra i mirant en sentit contra horari: els nois, a l'interior del rotlle amb la mà esquerra lliure i la dreta agafada a una punta del mocador; les noies, a l'exterior amb la mà dreta a la faldilla i l'esquerra a l'altra punta del mocador. L'expliquem fent-la vuit parelles.

Moviment

– En la primera i la segona frases musicals (A i repeticó de A), fent punteig, avancem en sentit contra horari i acabem amb els peus junts.

Els nois comencen a puntejar amb el peu dret, i les noies, amb l'esquerra. És a dir, comencem puntejant cap a l'interior de la parella i quedem mig encarats, i cap a l'exterior i quedem mig d'esquena.

– En la tercera i la quarta (B i B'), fent galop i acabant amb els peus junts, fem l'evolució següent: la primera parella s'encara i es queda quieta amb els braços enlaire tot fent pont. La resta de parelles passen per sota d'aquest pont i retornen a la posició inicial.

– Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.

– En la tercera frase i la quarta següent, la vuitena parella és la que fa pont. La resta hi passa per sota i acaba en la posició inicial.

– Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.

– En la tercera frase i la quarta següent, la parella 1 i 5 són les que fan pont i la parella 2 passa per sota de l'1 i fa pont; la 6, per sota de la 5 i fa pont; la 3, per sota de l'1 i la 2 i fa pont; la 7 per sota de la 5 i la 6 i fa pont; la 4, per sota de l'1, la 2 i la 3; la 8, per sota de la 5, la 6 i la 7. Tots, excepte l'1 i la 5, hauran canviat de lloc.

– Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.

– En la tercera frase i la quarta següent, tothom fa pont excepte les parelles 1 i 5: l'1 passa per sota de la 2, la 3 i la 4 i, fent mitja volta, torna al lloc d'on ha partit; la 5 passa per sota de la 6, la 7 i la 8 i, fent també mitja volta, retorna al seu lloc.

– En passar per sota dels diferents ponts, la noia posa la mà que aguanta el mocador a l'espatlla esquerra del noi i aquest la posa a la dreta de la cintura de la noia.

– Hem explicat la dansa per a vuit parelles. Es pot fer amb un màxim de deu o dotze ja que la durada de la música no dóna per a més.

– Sovint no es pot —o no interessa— conservar la parella de noi i noia. Això no ha de ser un impediment per a fer la dansa. Podem fer també les parelles de nois o de noies.

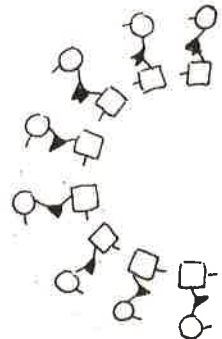
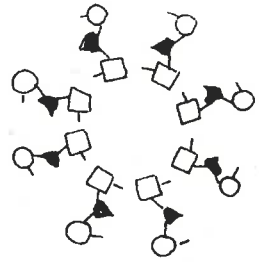
❧ VERSIÓ 2

Punts de dansa

– Igual que en la versió 1.

Posició inicial

La mateixa que en la versió 1 però en semicercle.

Moviment

- En la primera i la segona frases musicals (A i repetició de A), mantenint el semicercle, fem la mateixa evolució que en la versió 1.
- En la tercera i la quarta frases musicals (B i B'), mantenint el semicercle, fem la mateixa evolució que en la versió 1.
- Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.
- En la tercera frase i la quarta següent, la primera parella es canvia el mocador de mans tot quedant encarada amb la segona parella, l'enlaira i, fent galop, es desplaça passant el mocador per damunt de les altres parelles. Tota la resta de parelles la segueixen. Cada parella, quan les ha passades totes, torna a agafar el mocador com en la posició inicial. La primera parella resta l'última de la filera i la darrera passa a ser la primera.
- Aquestes dues evolucions es repeteixen per poder recuperar l'ordre inicial de les parelles.

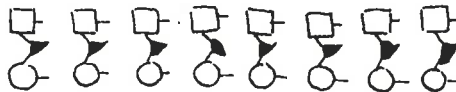
❧ VERSIÓ 3

Punts de dansa

- Igual que en les versions 1 i 2.

Posició inicial

Filera de parelles agafades com en les versions 1 i 2.

Moviment

- En la primera i la segona frases musicals (A i repetició de A), fem el mateix que en les versions 1 i 2.
- En la tercera i la quarta frases (B i B'), fent galop, ens desplaçem endavant i acabem amb els peus junts.
- Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.
- En la tercera frase i la quarta següent, la primera parella s'encara i resta quieta amb el braç del mocador enlaire tot fent pont. La resta de parelles passen per sota d'aquest pont fent galop; la segona parella para el desplaçament endavant i així la resta de parelles, tot fent pont i sense deixar de fer galop perquè la primera parella, passant per sota del llarg pont, pugui recuperar ser els capdansers de la filera. Acabem amb els peus junts.
- Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.
- En la tercera frase i la quarta següent, totes les parelles s'encaren fent pont. L'última parella comença, tot fent galop, a passar per sota del llarg pont i és seguida

per la resta de parelles. Un cop que han passat, van fent pont perquè la resta hi pugui passar i tothom recuperi la posició inicial.

- Reprenem el punteig de la primera i la segona frases.

- En la tercera frase i la quarta següent, es repeteix l'evolució anterior, però la primera parella és qui comença a passar per sota del llarg pont, seguida per les altres.

Cal tenir en compte que cada parella s'ha de girar tot canviant el mocador de mans i que, una vegada que ha passat, ha de recuperar l'agafada inicial.

* En passar per sota dels ponts o bé en desplaçar-se endavant en la primera evolució, les parelles s'agafen diferentment de com ho han fet en les versions 1 i 2.

Cada parella posa els braços que aguanten el mocador darrera del cos en forma de creu, de manera que la mà del noi quedi a la cintura de la noia, i a la inversa.

∞ ASPECTE DESTACAT DE COS I MOVIMENT

- Coordinació de moviment de la parella.

∞ PROPOSTES DE TREBALL

- El mocador.

Es poden veure els diferents tipus que n'hi ha (de mocar, de fer farcells, de coll...), les diferents utilitats i les diferents maneres de posar-se'l o de fer-lo servir.

A l'hora de ballar no pot ser un mocador qualsevol. Cal pensar en el color o els colors que pot tenir, el tacte, la caiguda, la textura, les mides... Cal triar el més adequat.

Es pot jugar tocant-lo, amidant-lo, fent-hi nusos, planxant-lo amb les mans, posant-hi una pilota tot agafant-lo per les quatre puntes entre dos i donant-li la baca, posant-se'l a diferents parts del cos, llançant-lo enlaire i veient com cau, tirant-se'l l'un a l'altre...

Pensant en les necessitats específiques de la dansa, podem veure els diferents nivells en què podem col·locar el mocador a l'espai; un cop que el tenim fent pont per parelles, podem veure la posició del cos respecte al mocador, comparar la tensió i la distensió dels nostres músculs amb la seva elasticitat...

- Partint dels gràfics que hem fet per a aclarir les posicions inicials de cada versió, podem treballar les grafies dels diferents moviments. Es poden tenir en compte els símbols utilitzats, les direccions, els desplaçaments, les diferents evolucions...

22. EL VIROLET

Barcelonès

Hem trobat en diferents ocasions tant la melodia com la lletra amb algunes variants, ja sigui com a cançó de recapta per Sant Nicolau o per la Serra Binaira, en què feien un ball rodó; també com a ball de bastons o simplement com a cançó per a picar de mans, joc que a molts de nosaltres encara ens ha arribat d'una manera directa.

No hem trobat informació concreta de com es ballava, però ens serveix per a iniciar els nois i les noies en aquest ball.

Estructura musical: A A A A

Vi - ro - let sant Pe - re, Vi - ro - let sant

Pau, la ca - put - xa us que - ia, la ca - put - xa us

cau. Ne - nes i bas - tons, ca - nyes i fa -

drins, vis - ca les ba - lla - des dels bar - ce - lo - nins.

Virolet sant Pere,
virolet sant Pau,
la caputxa us queia,
la caputxa us cau.

Nenes i bastons,
canyes i fadrins,
visca les ballades
dels barcelonins.

Passarem per plaça,
tot ho trencarem,
i de plats i olles
no n'hi deixarem.

Virolet petxina,
va vestit de dol
i en porta botines
de banyes de bou.

Els mots «virol» i «virola» signifiquen cosa que gira i volta damunt de si mateixa, i en algunes contrades anomenen «violet» la baldufa o ballaruc petit. «Violet» és també el nom donat al ball de bastons més conegut a la Catalunya Vella.

Els balls de bastons són danses aptes per a les festes en general.

Un element que acompanya els bastons és el cascavell. No hi ha cap bastoner que no balli amb uns camals ben plens de cascavells.

El repic dels bastons i dels cascavells es relaciona amb antics rituals màgico-religiosos per a espantar els mals esperits i afavorir el cicle de creixement dels vegetals.

☞ PUNTS DE DANSA

- Galop;
- o Caminar.

☞ POSICIÓ INICIAL

Renglera de parelles encarades múltiples de vuit. Els bastons descansen sobre les espatlles.

☞ MOVIMENT

- 1a. evolució (A A A A). En quadre, encarats per parelles.

Es pica amb els bastons a terra.

Es pica el bastó dret sobre el bastó esquerre de cada ballador.

Es pica el bastó dret propi amb el bastó dret de la parella.

Es pica el bastó esquerre propi amb el bastó esquerre de la parella.

Repetim tot aquest procés amb la contraparella.

Repetim tot aquest procés una altra vegada amb la parella i la contraparella.

Tot plegat dura una vegada la melodia.

Mentre es va fent aquesta evolució, ens anem desplaçant sempre endavant.

- 2a. evolució (A A A A). En quadre, encarats en diagonals.

Les picades són iguals que en la primera evolució (bastons a terra, bastons propis i bastons drets i esquerres amb el company), però fent-ho amb el ballador de la teva diagonal. Els uns comencen a picar per dalt i els altres per baix i continuem alternativament.

Tot plegat dura una vegada la melodia.

El desplaçament és en sentit contra horari sobre el mateix quadrat.

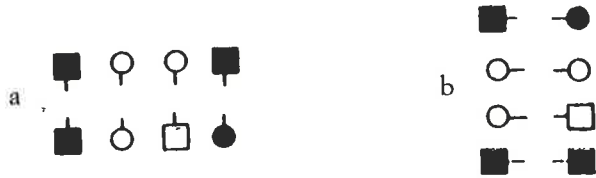
Cal vigilar que cada ballador acabi l'evolució en el mateix punt on l'ha començada.

- 3a. evolució (A A A A). Dos grups de quatre, encarats per parelles.

Les picades són iguals que en les altres evolucions. Les primeres picades són amb la parella inicial, però el segon bloc de picades és fet pels extrems entre elles i els mitjans entre ells.

Tot plegat dura una vegada la melodia.

Aquesta variació es fa a lloc i sense desplaçament endavant.

* Tant l'acció de caminar com el galop es van fent durant tota la dansa acoblant-los amb els ajupiments i els diferents moviments.

* Les evolucions es van repetint tantes vegades com vulguem. En acabar, deixem de fer l'última picada per posar els bastons descansant a les espatlles i els peus junts.

* En haver de fer la primera picada a terra a l'inici de la dansa, és important donar una entrada per poder començar tots alhora. Pot ser tres picades de bastons que faci el mestre.

ASPECTES DESTACATS DE COS I MOVIMENT

- Coordinació global.
- Descarregar i recollir el cop de bastó.
- Lligam amb mà-canell-braç-espatlla-cos.

PROPOSTES DE TREBALL

- Jugar amb el bastó.

Tocar-lo, fregar-lo, mirar-lo, estrènyer-lo, seure-hi a sobre, fer-lo rodolar, desplaçar-se amb el bastó entre les cames, passar-hi per sobre, fer camins i seguir-los...

Que cada nen en tingui dos i pugui començar a picar amb els bastons lliurement.

Ensenyar unes picades senzilles i que puguin fer per parelles.

- Jugar amb el bastó i uns altres elements (mocador, cinta...).

- Picar amb les mans és una bona introducció a la dansa.

Treballar les diferents evolucions a terra i amb les mans.

Fer-ho drets, sense desplaçament.

- Segons l'edat dels nois, podem jugar a buscar i treballar ritmes nous fets amb els bastons.

Se'n seleccionen uns quants.

Fem dos grups: els músics i els balladors.

Els uns toquen el ritme i els altres responen fent el mateix amb moviment.

∞ ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

- Construir instruments sonadors.

- Confeccionar els camals de cascavells.

- Treballar els diminutius acabats en *et*.

30. EL BALL DE MOCADORS

Gurp de la Conca (conca de Tremp)

Els balls de «mocadors» eren uns dels més estesos al nostre país. Aquest element tan usual ha estat excel·lent a l'hora del galanteig. Per això sovint és també conegut amb el nom de ball de les «amorettes».

Estructura musical: A A B B'

So - le - tes n'ha - veu que - da - des, so - le -

tes n'heu de ba - llar. Si no us bus - queu ba - lla -

dor, jo me'n dei - xo, jo me'n dei - xo, si no us

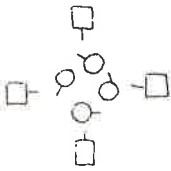
bus - queu ba - lla - dor, jo me'n dei - xo de can - tar.

Soletes n'havau quedades,
soletes n'heu de ballar.
Soletes n'havau quedades,
soletes n'heu de ballar.
Si no us busqueu ballador,

jo me'n deixo, jo me'n deixo,
si no us busqueu ballador,
jo me'n deixo de cantar.
Tots solets n'havau quedat...
si no us busqueu balladora...

☞ PUNTS DE DANSA

- Punteig pla.
- Punteig saltat.
- Caminar.

∞ POSICIÓ INICIAL

Rotlle de noies mirant en sentit contra horari. Duen la mà esquerra a la cintura; i a la dreta, un mocador.
Els nois fan rotlle al seu voltant tot mirant-les.

∞ MOVIMENT

– En la primera, la segona, la tercera i la quarta frases musicals (A, repetició de A, B i B'), les noies, tot fent punteig (pla o saltat), avancen en sentit contra horari fent, a cada compàs, un punteig. Mentre van ballant, fan anar el mocador.

En el penúltim compàs, posen els peus junts; en l'últim, tiren el mocador al noi que tenen més a prop i aquests el recullen.

– En iniciar de nou la melodia, les noies reprenen el punteig i els nois, tot caminant, se situen a l'interior del rotlle al costat de les noies, els ofereixen una punta del mocador i ells es queden l'altra. Els nois l'agafen amb la mà dreta i les noies amb l'esquerra.

Els nois han d'afegir-se al punteig de les noies, continuen ballant junts, tenint en compte que tots dos han de coincidir cap a l'interior de la parella, i acabem amb els peus junts.

– En iniciar per tercera vegada la melodia, les noies se separen dels nois tot caminant i deixant-los el mocador i se situen mirant-los amb els peus junts.

Els nois fan el mateix moviment que han fet elles en iniciar la dansa.

* La dansa es va repetir tantes vegades com hom vulgui fent coincidir el final amb el moment que ballen per parelles.

* Si la dansa es fa cantant, els nois canten a les noies i elles a ells; en el moment que ballen junts tots plegats, tarallaregen la melodia de la cançó.

* El nombre de parelles pot ser il·limitat.

∞ ASPECTES DESTACATS DE COS I MOVIMENT

- Treball d'imatges.
- Moviment global.

∞ PROPOSTES DE TREBALL

- El mocador.

Es poden veure els diferents tipus que n'hi ha (de mocar, de fer farcells, de coll...), les diferents utilitats i les diferents maneres de posar-se'l o de fer-lo servir.

Per a ballar no pot ser un mocador qualsevol: cal pensar en el color o els colors que pot tenir, el tacte, la caiguda, la textura, les mides... Cal triar el més adequat.

S'hi pot jugar tocant-lo, amidant-lo, fent-hi nusos, planxant-lo amb les mans, posant-hi una pilota i agafant-lo per totes quatre puntes entre dos per donar-li la baca, posant-se'l a diferents parts del cos, llançant-lo enlaire i veient com cau, tirant-se'l l'un a l'altre...

Hom el pot agafar per un cap, posar una música i fer-lo ballar; primer fer-lo anar amb una sola mà i mirar-lo, després amb l'altra mà; fer-ho amb músiques de caràcters diferents; després fer que tot el braç i l'espatlla segueixin el moviment que fa el mocador; més tard que tot el cos segueixi el moviment; podem acabar ballant les mateixes músiques però sense el mocador.

Fent això, aprofitarem el moviment que té el mocador com a imatge per a moure'ns nosaltres. És important treballar el concepte que el moviment del cos amb el mocador és global: el moviment comença a la punta lliure del mocador, continua per la mà, pel braç..., i s'estén al llarg del cos; el moviment és continu.

– Llançar diferents objectes: un mocador, una pedra, una ploma..., i comparar-ne les diferents caigudes, les distàncies...

BALL DE FAIXES

Aquesta dansa es balla cada any per la Festa Major de Sant Martí de Tous i en altres actes especials.

El ball de faixes és el document més important i interessant del seu gènere a casa nostra.

Els ballaires, cada un amb una faixa estesa, feien un seguit de combinacions i evolucions molt espectaculars i vistoses.

Les figures més importants són les darreres. El capità es situa enmig del grup i els seus companys evolucionen en rodona al seu entorn, entreteixint-li les faixes per damunt de l'espatlla de manera que li volten tot el coll i només se li veu el cap, que sobresurt per damunt del teixit de faixes.

En un moment donat els ballaires afluixen llurs faixes; llavors el capità es pot deseixir del dogal que li oprimia el coll, fa un salt ràpid i lleuger per tal de pujar per damunt del nivell de les faixes que els ballaires han abaixat tant com han pogut.

Així que ha saltat tornen a estrènyer el teixit a fi que resulti prou compacte per a poder sostenir dret, damunt de l'entrellaçat de faixes, el capità, onejant la bandera, i d'altres cap per avall, llança visques de joia mentre la colla el passeja triomfalment per la plaça.

M. 100 - J

D. C. 3ma - sega

D. C. 1ma - sega

D. C. 2ma - final

Meledia del ball de Faixes, de Sant Martí de Tous, als Correlats. Recollida per l'autor.
Transcripció musical del mestre J. Tordà.

«Ball de Pastorets», de Vilanova i La Geltrú: Vegeu la referència i la tonada en la pàgina 514 i els gràfics en la 515.

Els ballaires estan dividits en dues rengleres encarades i un xic distanciades l'una de l'altra, per tal que l'espai que resta entre les dues serveixi d'escenari, per on es belluguen els figurants mentre fan llurs parlaments. Les evolucions consten de dues figures: les passades i el ball pròpiament dit. Fan dues passades diferents indicades pels gràfics 1 i 2. De passades del segon tipus, n'hi ha de repicades en trobar-se els dos rengles; els ballaires fan repicar els bastons per sota les cames aixecades (fig. 3).

Aquests bastons són gruixuts i revinguts, no ben rectes, nuosos i bigarrats. Són obligadament pintats de vermell amb mangre o un altre ingredient. A voltes, mentre estan deturats, marquen el ritme de la melodia picant a terra amb els bastons.

En haver de parlar, se separen de la rengla on es troben i se situen en l'espai central. El figurant, abans de parlar, donava un cop fort a terra, fent espetegar la bassetja que tots portaven com a adminicle pastoral El majoral amb qui dialogava responia amb un altre espetec. En acabar també feien petar les bassetges, i semblantment feien quan volien subratllar o remarcar algun dels conceptes del diàleg. El rabadà, que era el més petit de la colla, en actuar no parava de saltar i guimbar tant com podia.

Fets els parlaments al so del segon motiu melòdic, efectuaven el ball, que consistia simplement a fer un pont, que era la part que podríem dir-ne ballada. Amb els bastons travessats i suspesos a l'alçada del cap (fig. 4), anaven passant, uns, per sota dels ponts dels companys (fig. 5), sense deixar-se anar i formant com una llarga tira, units els ballaires pels garrots.

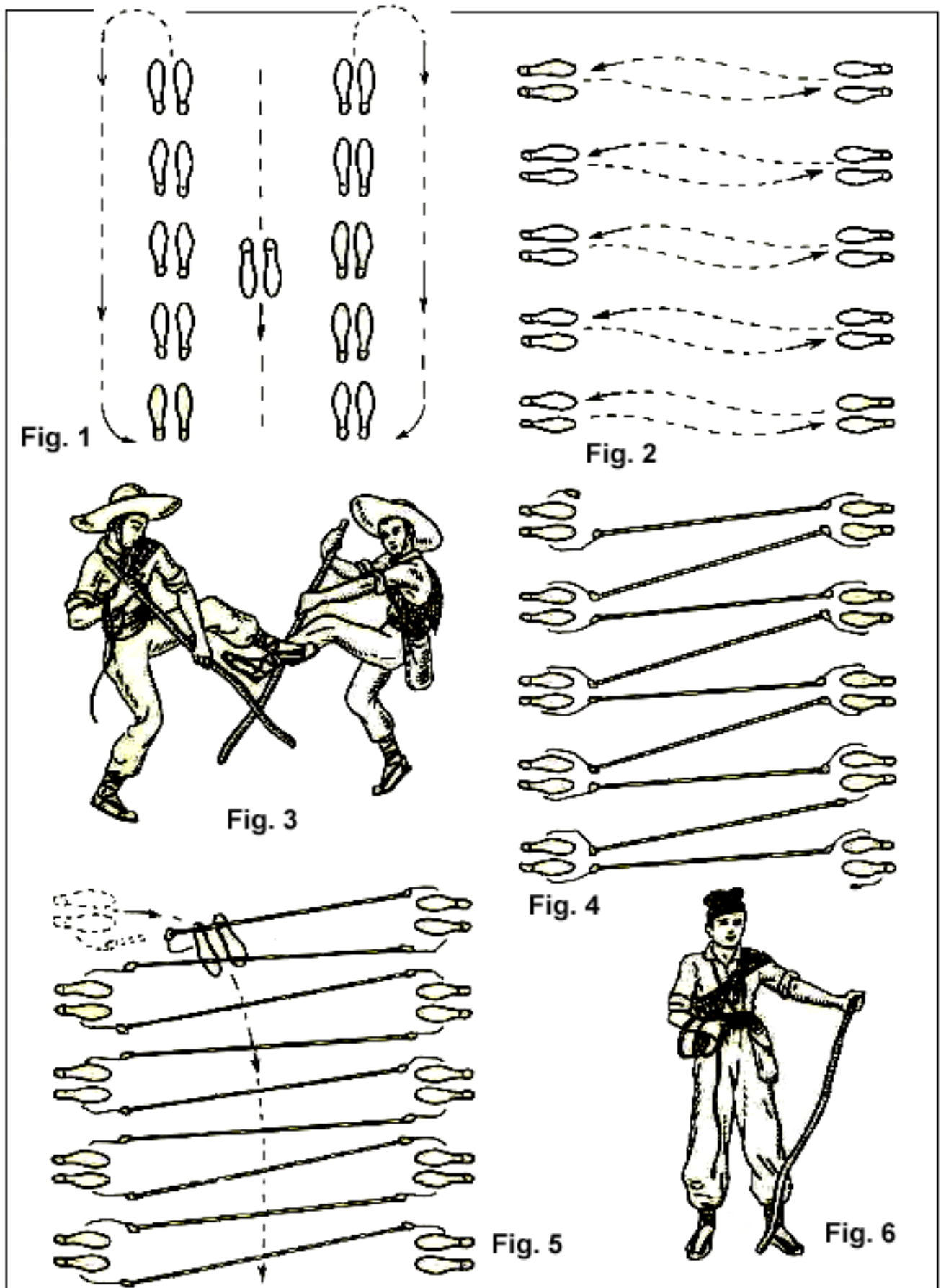
Abans els ballaires eren fadrins de divuit a vint-i-cinc anys; des d'un temps ençà el ballen quitxalla. Duien camisa blanca, armilla d'igual color amb grossos cercles pintats de colors vius, corbata i faixa vermelles, i calces blanques amb una via de color al costat. Duien camals de cascavells. Abans portaven barret de palla; avui duen barretina. Havien portat un sarronet figurat i una carbasseta. També havien dut un barretet de palla, així mateix figurat, penjat a l'esquena. D'una trentena d'anys ençà aquest ball ha perdut molt de caràcter i ha degenerat força.

Font: Costumari català. El curs de l'any. Joan Amades. Volum1. Ed. Salvat. Barcelona, 1989

Melodia del Ball de pastorets de Vilanova i La Geltrú. Recollida pel mestre J. Tomàs

GRÀFICS I FIGURES DEL BALL DE PASTORETS, DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Ball de Pastorets del Vendrell (3) coreografia i música

La coreografia que actualment es balla és la que s'ha recuperat per part de l'última colla i és de moment, l'estendard del ball en totes les colles existents. El ball permet més variacions tot i no ser tant lliure i creatiu com el ball de bastons. Així doncs, la coreografia actual està conformada de 3 parts principals:

1. La barrejada, els balladors parteixen de quadres de 8, 10 o 12 balladors i al ritme de la música intercalen els cops a terra amb els cops entre companys sempre realitzats "sota cama". En l'evolució del ball els balladors intercanvien la seva posició correlativament i passen per totes les altres posicions de cada ballador. La barrejada pot ser estàtica o en moviment.
2. El pont, els balladors disposats en dues fileres encarades, s'intercanvien els bastons, els alcen i passen per sota mentre van avançant.
3. La bota, el primer pastor (que és qui ocupa la primera posició d'una de les dues rengleres) comença a passar per fora les fileres, aquestes es van desfent fins a crear un cercle i desfer les files. Un cop el cercle està format es comença a formar un entramat de pals on el primer pastor puja i recita un verset a favor de la diada i el ball.

El Ball de Pastorets del Vendrell està incorporant noves coreografies realitzades pels mateixos balladors de l'actualitat. Un exemple seria el recent creat "Molinillo" on els balladors posats en cercle combinen el cop sota cama i els cops per sobre el cap. Dansen en rotllana girant sobre els companys que tenen al davant formant dos cercles concèntrics.

El Ball de Pastorets és un ball amb parlaments. La recuperació del ball ha conservat aquest esperit teatral que es representa el dia de Santa Anneta. Els parlaments són a càrrec del Majoral (cap dels pastors), 6 pastors i el Rabadà (pastor que puja dalt la bota). Els parlaments dels pastors són descriptius de la vida dels pastors i les seves vicissituds, el tracte del ramat, la fam, el fred. Sempre interpel·len al Majoral amb una demanda o una explicació. Conclouen amb l'absolució del Majoral per ser Festa Major i la celebració de la mateixa.

Font: <http://adriagrandia.wordpress.com/2008/11/26/ball-de-pastorets-del-vendrell-3-coreografia-i-musica/>

29. LA CERCAVILA

Salàs (conca de Tremp)

Antigament a Salàs, pel setembre, en celebrar la festa major, dedicada a sant Corneli, era costum fer una passada pels carrers a la vigília de la festa, a la qual s'afegien tots els fadrins de la vila, mentre els majorals anaven al davant amb una escombra de bedoll a l'espatlla empaitant els qui trobaven pel camí per tal que també s'hi afegissin.

Tots els ballaires portaven camals de cascavells.

Quan eren davant d'una casa, deien: «D'avui en un any puguem tornar a veure la festa major.»

Estructura musical: A A' B B'

A
Quant ve - neu els ous, Te - re - se - ta, Te - re - se - ta?

A'
Quant ve - neu els ous, Te - re - se - ta? A tres sous.

B
Per - què són pe - tits, Te - re - se - ta, Te - re - se - ta,

B'
per - què són pe - tits, Te - re - se - ta, a tres i mig.

Quant veneu els ous,
Tereseta, Tereseta?
Quant veneu els ous,
Tereseta? A tres sous.

Perquè són petits,
Tereseta, Tereseta,
perquè són petits,
Tereseta, a tres i mig.

* Sous: moneda antiga de valor distint segons els temps i els països.

☞ PUNTS DE DANSA

- Punteig saltat.

☞ POSICIÓ INICIAL

Dues fileres, separades l'una de l'altra per la distància dels braços estirats dels balladors de cada una. Les mans a la cintura, a excepció dels dos capdavanters, que porten les escombres a l'espatlla.

☞ MOVIMENT

- En la primera i la segona frases musicals (A A'), tot fent punteig saltat, anem avançant.
- En la tercera (B), i sense deixar de fer el punt, parem el desplaçament endavant, encarem totes dues fileres i, donant-nos per parelles les mans dretes, canviem de lloc.
- En la quarta (B'), ens deixem anar les mans, fem mitja volta en sentit horari sobre nosaltres mateixos i, tot donant-nos les mans esquerreres, retornem al lloc inicial per poder reprendre la dansa.
- En les dues últimes, en comptes de fer el canvi de lloc per parelles, ho fem en grups de quatre.

- * La dansa es va repetint el temps necessari per a fer el recorregut que es vulgui.
- * És cansada i cal controlar l'esforç que s'hi fa.

☞ ASPECTES DESTACATS DE COS I MOVIMENT

- Ordre.
- Control i manteniment del salt.

PROPOSTES DE TREBALL

– Per a poder fer la dansa, cal tenir cura de l'ordre. La situació de cada nen a la filera respecte al del davant, al del darrera, al primer, a l'últim... hi jugarem.

– Posem els nens al mig de la classe.

Els tapem els ulls.

Un nen porta un cascavell d'un lloc a l'altre i el fa sonar.

Els nens diuen on senten el so amb relació a la seva posició: «Sento el cascavell sobre meu, lluny de mi...»

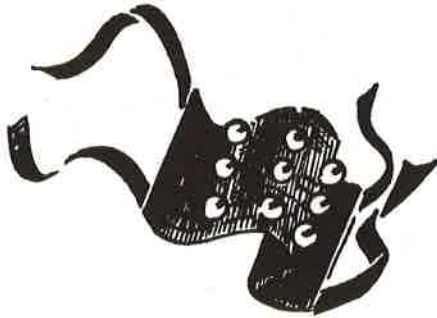
O també podem llançar un cascavell al llarg de la classe i els nens, amb els ulls tapats, es mouen en la direcció del so.

– Hem de grafiar les fileres. Les construïm damunt d'un espai on puguem dibuixar amb guix. Cada nen en porta un tros i marca el contorn dels peus de la seva parella. Primer marca una filera i després l'altra. Ens n'anem i podem veure el resultat.

– Podem construir:

– Les escombres: parlem dels materials de què són fetes (bedoll, bruc...). En fem unes quantes, que es poden aprofitar per a escombrar el pati.

– Camals de cascavell: cal que la roba sigui dura (lona) perquè s'hi puguin cosir els cascavells amb un fil resistent. Es poden fer també agafant un mitjó, tallant-ne la part del peu i cosint-hi els cascavells al tros elàstic.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

– Ous.

– Petit i gran.

– Unitats de monedes.

REFERÈNCIES: Amades 1956, Amades 1969, ASD, Bosch 1906, DCVB, DD, DGLC, GEC.

35. L'HEREU RIERA

Arreu de Catalunya

Estructura musical: A A B B'

A

Per a sant An - to - ni grans ba - lles hi

A

ha, per a sant Mau - ri - ci tot el po - ble hi

B

va. Tra - la - ra - la, tra - la - ra - la, tra - la - la - la -

B'

la. Tra - la - ra - la, tra - la - ra - la, tra - la - la - la - la.

Per a sant Antoni
grans balles hi ha,
per a sant Maurici
tot el poble hi va.
Tralarala, tralarala, tralala, la la.
Tralarala, tralarala, tralala, la la.
Si n'hi ha tres donzelles,
són de l'Empordà.
L'una diu a l'altra:
—I a tu qui et traurà?—
La primera dansa
la'n treu a ballar,
la segona dansa
la nova arribà.
—A fe, hereu Riera,
bé pots ben ballar,
que la teva aimada
a la mort n'està.—

N'agafa el gambeto
i el braç se'l tirà,
dóna un tomb per plaça,
barret a la mà.
—Perdonin, senyores,
que me'n tinc d'anar,
que la meva aimada
a la mort n'està.—
A l'entrant del poble
troba el combregar;
ja n'hi va al darrera
per veure on va,
i a casa l'aimada
ja se'n va a posar.
Ja en puja l'escala
amb sense trucar;
ja en troba l'aimada
que a la mort n'està:

—Com te va, Cecília?
Cecília, com te va?—
—Per a mi, Riera,
per a mi mal va:
tinc un fred i febre
que em cuida matar.
Tinc una germana,
t'hi podràs casar;
les joies que porto
li podràs donar.—
—No estic per germanes,

que amb tu em vull casar.—
Ja en gira la cara,
se'n posa a plorar.
Ja en diu al Sant Cristó
que a la cambra hi ha:
—Ai, Déu, que m'ajudi,
si em vol ajudar.
Torneu-me l'aimada,
que a la mort n'està.—
I a les set setmanes
ja se'n va casar.

* Hem trobat versions del text de la cançó en què acaba malament.

És molt possible que el ball, en el seu origen, tingués un sentit màgic i que el ballador volgués comunicar a les armes el do de ferir bé la presa en la cacera o fos com una acció de gràcies un cop finida l'acció.

En alguns llocs es coneix com a ball de bastons o garrots pel fet d'utilitzar-ne dos de situats en creu a terra.

Hi ha una tradició que relaciona el ball amb el text de la cançó, que ens explica l'alegria tinguda per l'hereu Riera perquè va veure la seva promesa guarida per intervenció del Sant Crist, fet que el va incitar a ballar al voltant de la creu.

També l'hem trobat com a dansa de gresca i de taverna per a decidir qui paga el beure de tothom. Pren diverses formes: si el ballador toca els bastons amb els peus, paga penyora, i, si no, en surt un altre a ballar; hi ha un got de vi ple i la creu al damunt i, si no l'aboca en ballar, es beu el vi; ara bé, si el fa caure, és ell qui paga el dels altres; es posen també gots de vi damunt de la creu i unes altres creus damunt dels gots corresponents per tal de fer prova de gran destresa.

A vegades era ballat per més d'una persona.

∞ PUNTS DE DANSA

- Pla encreuat.
- Pla encreuat saltat.

∞ POSICIÓ INICIAL

- Cada dansaire dret davant d'un dels braços de la creu. Els braços a l'alçada de les espatlles si és noi, i les mans a la faldilla si és noia.

∞ MOVIMENT

- En la primera i la segona frases musicals, fem punt pla encreuat, començant amb el peu dret, davant d'un dels braços de la creu. Acabem amb els peus junts.
- En la tercera i la quarta frases musicals, fem sis punts de pla encreuat saltats sobre la creu:

- peu esquerre a l'angle inferior esquerre;
 - peu dret a l'angle superior esquerre;
 - peu esquerre a l'angle inferior esquerre.
- I recomencem el punt en sentit contrari.

En acabar tots sis punts, ens desplaçem en sentit horari cap al braç següent de la creu tot voltant en sentit contra horari amb quatre passos i els peus junts.

- * En total, fem aquestes evolucions quatre vegades fins a acabar de voltar tota la creu.
- * Podem posar també els braços a la cintura o bé portar-los agafats al darrera durant la primera part de la dansa. En la segona, els podem deixar lliurement per ajudar-nos a saltar per damunt de la creu. Això en fa més fàcil el moviment.

ASPECTES DE COS I MOVIMENT

- Flexió de genolls en saltar per damunt de la creu que varia segons l'alçada.
- Pes del cos a les puntes dels peus.
- Girs amb desplaçament.
- Agilitat.

PROPOSTES DE TREBALL

- Sense haver parlat ni de la dansa ni de la cançó, arribar a classe i trobar-hi unes quantes creus i uns quants tacs de fusta escampats per tot l'espai.

- Parlar del material de què són fetes les creus i de com les han construïdes. Veure què hi podem fer. Caminar-hi per sobre, posar-hi un ordre, saltar per damunt dels braços, saltar de l'un a l'altre, posar les creus damunt dels tacs... En definitiva, motivar aquesta descoberta a partir del joc individualment o bé col·lectivament.

Ara ja podem parlar de la història, de la cançó, de la dansa.

– Buscar per grups combinacions diferents a l'hora de saltar-hi per sobre bé individualment, bé col·lectivament.

Cada grup pot presentar el seu resultat final.

– Fer la dansa dos balladors a la mateixa creu.

– Treballar la tècnica de la volta. Veure la importància que té voltar a partir del centre del cos i la globalitat que implica com a moviment.

∞ ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

– Fusta.

– Construcció de la creu.

– Creu.

– Cançons de taverna.

– Estructures familiars: hereu, pubilla...

– Estudi del text de la cançó.

REFERÈNCIES: Amades 1936, Amades 1956, Amades 1969, ASD, Capmany 1934, DCVB, DD, DGLC, GEC, ID, Llorens 1931, Maspons i Labrós 1928, Vigo 1909.

32 L'HEREU RIERA**ALTRES
CICLES**Arreu
de Catalunya**Lletra**

1. Per a sant Antoni
grans balles hi ha,
per a sant Maurici
tot el poble hi va.

*Tralarala, tralarala,
tralara, la, la.
Tralarala, tralarala,
tralara, la, la.*
2. Si n'hi ha tres donzelles,
són de l'Empordà.
L'una diu a l'altra:
—I a tu qui et traurà?—
3. La primera dansa
la'n treu a ballar,
la segona dansa
la nova arribà.
4. —A fe, hereu Riera,
bé pots ben ballar,
que la teva aimada
a la mort se n'està.—
5. N'agafa el gambeto
i al braç se'l tirà;
dóna un tomb per plaça,
barret a la mà.

Coreografia

Aquesta dansa que es pot realitzar individualment o per parelles, demana enginy i equilibri. Calen dos bastons o llistons que es col·loquen a terra tot formant una creu. La dansa consisteix a anar fent uns passos sense tocar els bastons.

Es comença posant els peus en els quadrants inferiors i tot seguit es posa el peu dret en el quadrant esquerre superior recolzant-hi el pes del cos i aixecant una mica l'esquerre. Torna el dret al seu lloc i l'esquerre va cap al quadrant dret superior, s'aixeca una mica el dret de terra i torna l'esquerre al seu lloc i així es va fent a ritme de la cançó i una mica saltadet.

Per fer-ho més difícil, antigament posaven una pedra per alçar més els llistons o gots de vi. També hi ha indrets on a cada canvi de frase musical canviaven d'orientació fent la dansa des dels quatre angles possibles.

Partitura

Per a sant An - to - ni grans ba - lles hi ha, per a sant Mau -
 ri - ci tot el po - ble hi va. Tra - la - ra - la, tra - la - ra - la, tra -
 la - ra, la, la. Tra - la - ra - la, tra - la - ra - la, tra - la - ra, la, la.

Aliquè

Dansa creada pel grup de bastoneres i bastoners de la colla gegantera Fal·lera Gironina. La música prové de l'espectacle "Ali... què?" del grup Tripijoc. Es balla en cercaviles acompanyant els gegants.

Posició inicial

Renglera de parelles, múltiples de 4, encarats/des.

Moviment

1ª evolució:

Es piquen els dos bastons propis a mitja alçada.

Es pica el bastó esquerre propi amb el bastó esquerre de la parella a una alçada baixa

Es piquen els dos bastons propis a mitja alçada.

Es pica el bastó dret propi amb el bastó dret de la parella a una alçada alta

Repetim tot aquest procés amb la contraparella en el mateix lloc

Repetim tot aquest procés amb la contraparella girant i intercanviant els llocs

Es piquen els dos bastons propis a mitja alçada.

Es pica el bastó esquerre propi amb el bastó esquerre de la parella a una alçada baixa

Es piquen ràpidament dues vegades (repic) els dos bastons propis a mitja alçada.

Es repeteix tota la 1ª evolució, tenint en compte el canvi de posició, exceptuant el doble repic últim del final.

2ª evolució:

Es piquen els bastons drets a alçada alta una vegada amb la parella del davant, l'altra amb la contraparella i altre cop amb la pròpia parella, 24 vegades en intervals de 3, seguint la música.

3ª evolució (és la part de la melodia on no se senten les gralles):

Amb els bastons sobre les espatlles es va girant sobre si mateix en 8 temps en un sentit i 8 temps en sentit contrari.

Amb els bastons sobre les espatlles s'avança 16 temps fent passes a un costat i a l'altre.

33. ELS NANS VELLs

Berga (Berguedà)

Estructura musical: A A B B A' A' B' B'

The musical score is written for a single melodic line in treble clef. It begins in 3/8 time. Section A (measures 1-4) starts with a quarter note, followed by eighth notes. Section B (measures 5-8) begins with a repeat sign, followed by eighth notes. Section A' (measures 9-12) is in 2/4 time, starting with a quarter rest, followed by eighth notes. Section B' (measures 13-16) is also in 2/4 time, starting with a quarter rest, followed by eighth notes. The score concludes with two endings: the first ending (1ª) leads back to the beginning, and the second ending (2ª) concludes the piece.

Estructura musical: A A' B B A A' B B C C' D D

The musical score is written in treble clef with a 3/4 time signature. It consists of several staves of music. Section A is marked with a box labeled 'A' and spans the first two staves. Section A' is marked with a box labeled 'A'' and spans the third and fourth staves. Section B is marked with a box labeled 'B' and spans the fifth and sixth staves. Section C is marked with a box labeled 'B' (likely a typo for C) and spans the seventh and eighth staves. The score concludes with a double bar line and a first ending bracket labeled '1ª' over the final two staves, which end with a 3/4 time signature.

La Patum de Berga és un dels documents folklòrics més rics del nostre país. És una celebració d'arrels medievals en què intervenen diferents «entremesos» dels anomenats «de peu» —és a dir, amb moviment.

En aquest conjunt hi ha, però, dues escenificacions que no tenen res a veure amb la pregonia antiguitat dels altres entremesos: són els «Balls de Nans».

A la Patum hi ha «Nans Vells» i «Nans Nous» perquè els primers van quedar arraconats una temporada i se'n van fer de nous (1888) per fer-los sortir en el seu lloc, encara que més tard els hi van tornar a incorporar.

La presència dels nans en la mitologia dels pobles sembla respondre a la necessitat d'incorporar a la tradició els personatges populars, la gent del poble, pel fet que els estaments nobles ja tenien la seva representació en els gegants. Descrivim a continuació una de les dues variànts que fan a Berga en els «Nans Vells». La partitura 2 pertany a la segona variant.

☞ PUNTS DE DANSA

- Pla encreuat.
- Pla encreuat saltat.
- Galop.

☞ POSICIÓ INICIAL

Quadre de quatre balladors encarats de dos en dos. Porten castanyoles de boix a les mans i les posen a l'alçada de les espatlles.

☞ MOVIMENT

– En la primera frase musical (A), fem quatre punts plans encreuats avançant cap a la parella i començant tots amb el peu dret encreuat per davant del peu esquerre. Tot seguit, fem quatre punts reculant i tornem al lloc inicial.

– En la repetició de la primera frase (A), fem quatre punts avançant cap a la contraparella. Tot seguit, fem quatre punts reculant i tornem al lloc inicial.

– En la tercera frase musical i la repetició (B B), fem el mateix circuit però fent el punt pla encreuat saltat i acabem al lloc inicial amb els peus junts i encarats tots quatre al centre. Durant totes aquestes evolucions no parem mai de fer el punt.

– En la primera frase musical de la melodia binària (A'), els balladors d'una diagonal, mantenint-se sempre encarats, es canvien de lloc tot fent galop.

Els altres dos balladors s'estan a lloc fent galop sense desplaçament.

– Seguidament, en la repetició (A'), els altres balladors es canvien de lloc. Tots quatre acaben encarats per parelles.

– En la tercera frase musical (B'), agafant-se per la font dels braços drets, les parelles fan una volta fent galop. Tot seguit, agafant-se per la font dels braços esquerres, les parelles fan una volta amb galop.

– En la repetició (B'), agafant-se per la font dels braços drets, les contraparelles fan una volta fent galop. Tot seguit, agafant-se per la font dels braços esquerres, les contraparelles fan una volta fent galop. Durant totes aquestes evolucions no parem mai de fer el punt.

Al final acaben voltant sobre ells mateixos i fan una salutació de cara al centre del grup.

* Les castanyoles són un instrument difícil de tocar i veiem dificultós poder-lo treballar en el marc de l'escola. En aquest cas, hem de situar les mans com si agaféssim el capgròs, gest que, malgrat les castanyoles, acostumen a fer els berguedans que ballen la dansa.

∞ ASPECTES DESTACATS DE COS I MOVIMENT

- Molla.
- Canvi de ritme.
- Canvi de pes en el desplaçament reculat.

∞ PROPOSTES DE TREBALL

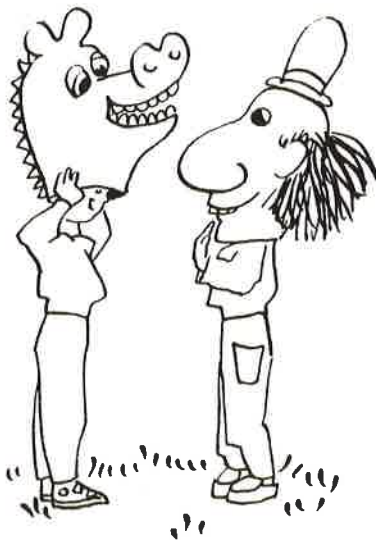
- Jugar als quatre cantons.
- Situats en quadre, seguir les ordres que ens dona el cap del joc.
- Un pas endavant, un endarrera, dos endavant...

Es pot fer també amb el punt pla encreuat. Marquem tant en l'un cas com en l'altre la pulsació o bé el ritme.

- Toca, fregar... les castanyoles. Manipular-les. Aprendre a tocar-hi algun ritme senzill. Mirar de caminar seguint-lo.
- Bellugar-se amb el cap gros posat.
- Grafiar les diferents evolucions de la dansa.
- Fer-ho a l'ordinador.

∞ ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

- Construcció dels capgrossos.
- Estudi de la festa de la Patum.
- Estudi de l'artesanía del boix.

REFERÈNCIES: Bibliografia específica sobre la Patum, especialment Armengou 1973. ASD, DCVB, DGLC, GEC.

BALL DE CINTES LES PRESES

amb la denominació de "Ball de Cintes" hi ha un gran nombre de danses que es ballen arreu Catalunya, moltes de les quals són conegudes pel nom de "Ball de Gitanes". Aquest Ball de Cintes de les Preses difereix notòriament dels altres, sobretot per la seva particularitat que les cintes es van trenant/al braç d'un dels dansaires "l'estaquirot", en lloc de fer-ho en el pal que sol aguantar un dels balladors i que generalment subjecta les cintes en totes les altres versions.

A mesura que el ball que ens ocupa es va desenrotllant - succeint-se les evolucions de tot el conjunt de dansaires, les cintes es van trenant a la mà dreta del capità, situat al centre de les dues rengleres de balladors destrenant-se progressivament fins acabar el ball. Si es produeix alguna equivocació és impossible destrenar les cintes. Ací radica la seva dificultat/ El punteig és l'anomenat "punteig senzill", seguit de "punt saltat entrecreuat".

L'origen del ball es desconeix, no hi ha constància documental del mateix, si bé no es descarta la possibilitat de que/

sigui gitano. Pensen que les caravanes gitanes recorrien totes - les terres i és molt probable que també fessin estada llargues - temporades a les Preses, deixant per consegüent l'empremta del/ seu folklore. Manifesta el Rnd. Joan Pagès Pons, que devers el - 1913 ja es ballava, però la dansa, sens dubte, procedeix d'època molt més llunyana i s'ha anat transmetent de generació en gene- ració.

Abans, el "Ball de Cintes" era interpretat exclusiva- ment per homes, la meitat dels quals havien de representar el -- paper de noies, amb la única particularitat que en la indumen- tària existien unes petites diferències. Referent a això, es- criu el Rnd. Joan Pagès Pons: "... Per tant, hem de reconèixer - que fou encertat en gran manera dividir els dansaires en cinc pa- relles d'ambdós sexes, evitant l'anecdòtica ridícula de veure algun dansaire representant del sexe feble amb un ostentós i fla- mant bigoti..."

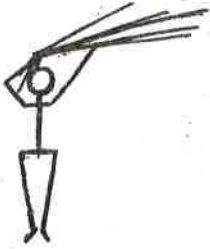
El "Ball de Cintes" de les Preses, d'ençà de l'any 1929 - que es ballà a Barcelona amb motiu de l'exposició internacio- nal, ja no es tornà ballar fins al 1940, que tornà ressorgir grà- cies als desvetllaments dels senyors Josep Molas, Jacint Covina i sobretot del senyor Jaume Figueras que formaven part de la Co- missió de la Festa Major. Aleshores, el senyor Figueras ho re- / construí amb gran meticulositat, preguntant d'ací d'allà, fent - hi alguna esmena entre les que hi ha la participació de noies en el ball.

DESCRIPCIO DEL BALL. Facilitada pel senyor Jaume Figueras de les Preses.

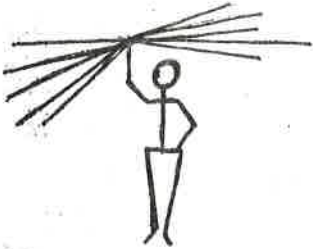
A = Posició inicial: Tots els balladors portaran les cintes pen- jades al coll. L'Estaquirot, situat al mig/ de les dues rengleres, no en porta.

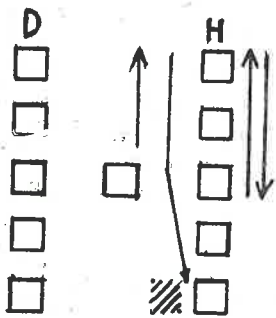
B = Començament del ball: L'Estaquirot recull les cintes de cada ballador i es torna a situar al centre. Posició dels balladors amb les cintes estirades.

C = Posició de l'Estaquirot situat al centre agafant amb la mà dreta el cap de totes les cintes, quedant així unit amb els balladors.

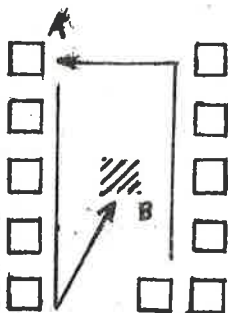

Situació: Col·locats en dues files. Els homes a la dreta, les dones a l'esquerra. L'Estaquirot al centre.

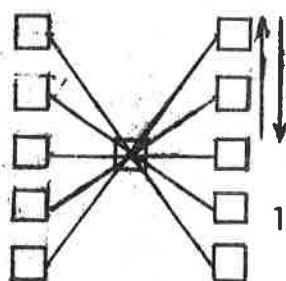
1er moviment: 8 compassos endavant i 8 en darrera, durant aquests 8 últims, l'Estaquirot es situa al costat del darrer de la fila d'homes. Quan van endarrera ho fan d'esquenes.

16 compassos.

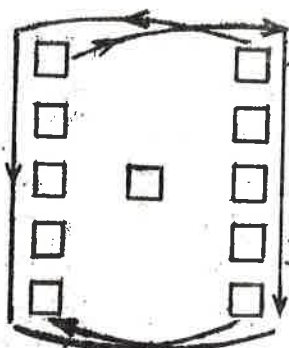
2on moviment: 16 compassos per recollir les cintes de tots els balladors i tornar al mig. (8 compassos fins el punt "A" i 8 fins el "B").

16 compassos.

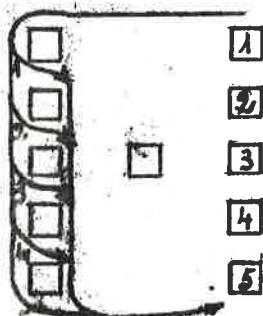
3er moviment: 8 compassos endavant i 8 endarrera. El primer compàs tots aixequen - les cintes, que ja no es tornen a baixar - fins el final.

16 compassos.

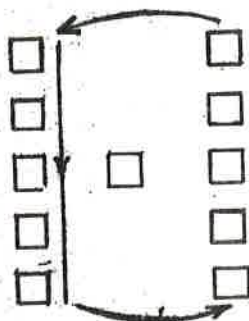
4art moviment: 16 compassos per donar la - volta per la banda de fora, els homes, tor - nant a la posició inicial. Els 16 compas - sos següents ho fan les dones.

32 compassos.

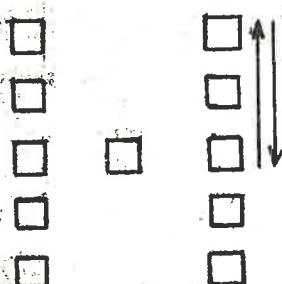
5è moviment: 16 compassos per intercalar - se els homes de fora a dins, 16 compassos més per fer les dones el mateix.

32 compassos.

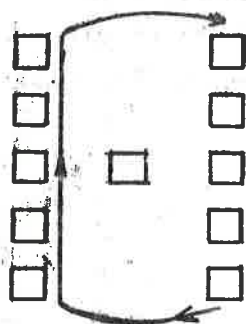
6è moviment: 16 compassos per donar la vol - ta per dins els homes i tornar al punt de sortida. Els altres 16 ho fan les dones.

32 compassos.

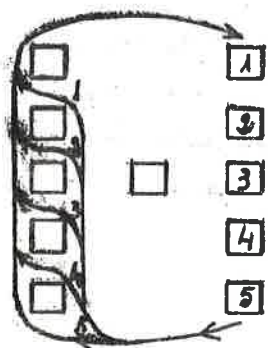
7è moviment: 8 compassos per anar endavant homes i dones i 8 més per tornar endarre - ra.

16 compassos.

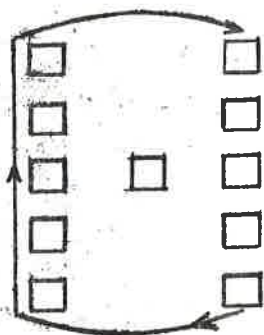
8è moviment: 16 compassos per donar els homes la volta per dins i 17 per donar-la les dones. (En el primer compàs d'aquests 16, - tots els homes es giren per donar la volta al revés i a l'últim tornen a la posició inicial. Les dones, quan els hi toca, fan/ el mateix).

32 compassos.

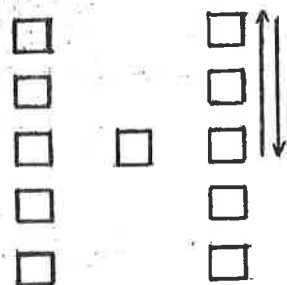
9è moviment: 16 compassos en els quals els/ homes van de dins a fora. 16 compassos -- per fer-ho les dones.

32 compassos.

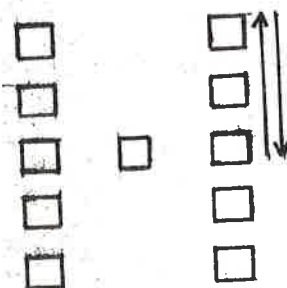
10è moviment: 16 compassos per donar els homes la volta cap en fora. 16 per les dones.

32 compassos.

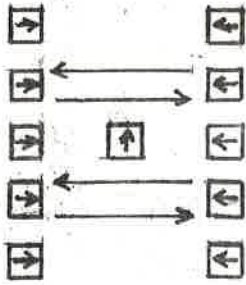
11è moviment: 8 compassos per anar tots plegats endavant i 8 més per anar endarrera.

16 compassos.

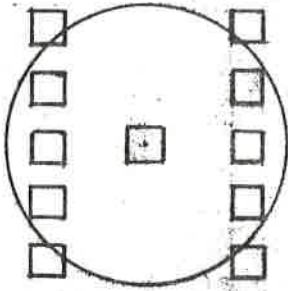

12è moviment: 8 compassos per anar tots endavant; en el primer compàs, l'Estaquirot/ llença les cintes recollint la pròpia cada/ ballador, tornant-se-la col·locar al coll. 8 compassos tots endarrera.

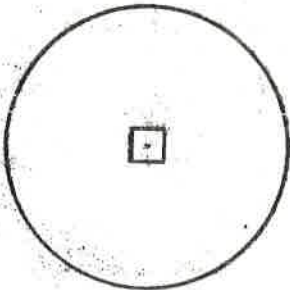
16 compassos

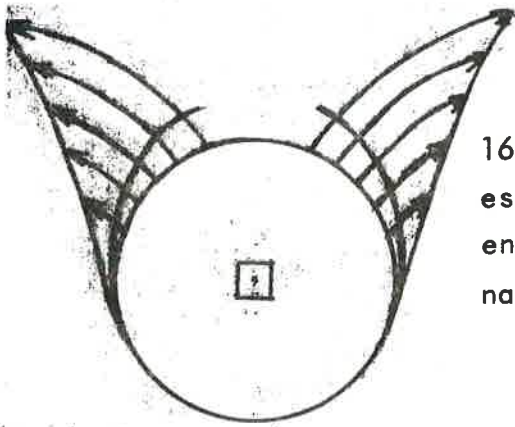
13è moviment: En el primer compàs tots se giren quedant encarats homes i dones. Durant aquests 8 compassos s'intercalen els balladors tots al mateix temps.

14è moviment: 8 compassos per col·locar-se amb circumferència. L'Estaquirot segueix al mig.

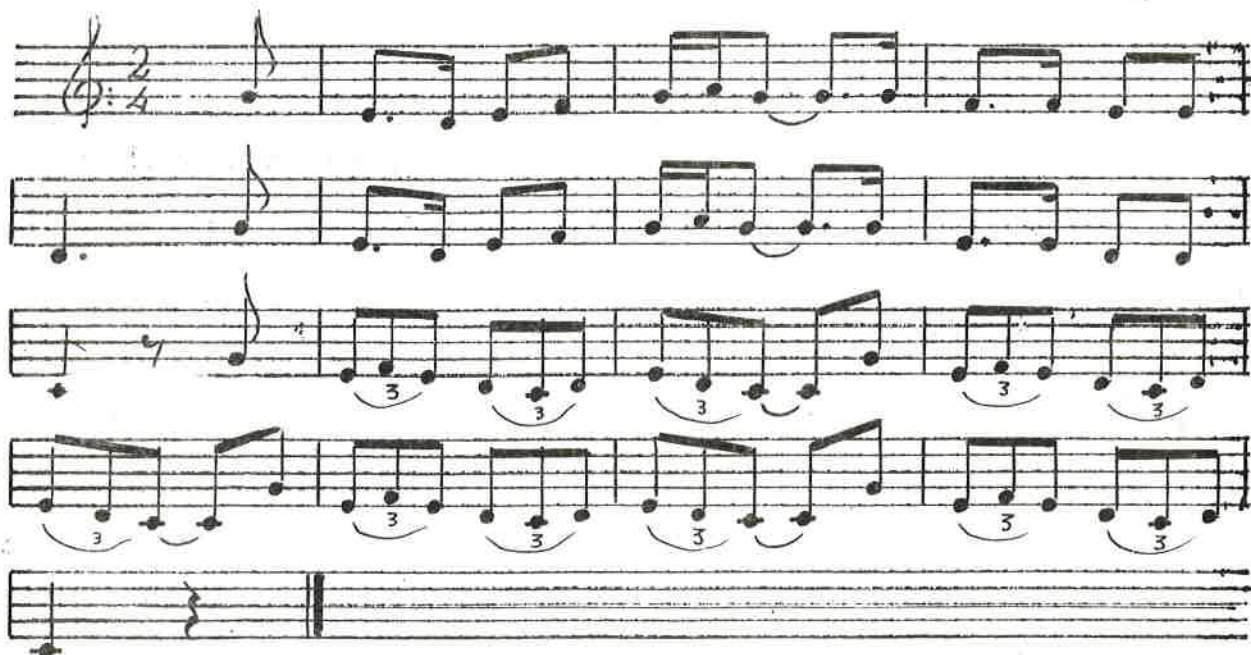

15è moviment: En el primer punt es donen/les mans i ballen durant 8 compassos, -fent sardana, marcant el compàs amb els -peus, però sense fer el "canvi".

16è moviment: 8 compassos en els quals es van col·locant com marca el dibuix, en semicercle, a l'últim compàs fan una reverència perllongada al públic.

MELODIA DEL "BALL DE CINTES" DE LES PRESES
(Arxiu Delegació Provincial Secció Femenina)

Per veure els balls

Aliquè

Ball de cintes de les Preses

Ball de faixes

Ball de Pastorets

El ball de cascavells

El ball de mocadors

El tió fresco

El virolet

Els Nans Vells

La cercavila

L'hereu Riera

L'indiot